

In mei was het produktievolume van de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, nagenoeg even groot als in april. Vergeleken met mei 1986 nam de industriële produktie licht toe (1%). Het produktievolume in de nijverheid (excl. bouwnijverheid) was 5% groter dan een jaar eerder. Worden de eerste vijf maanden van dit jaar te zamen genomen, dan valt vooral de sterke groei in de chemische industrie op. In mei nam het importvolume met 4% toe ten opzichte van mei 1986, de uitvoer groeide met 3%. Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is in juni verder gedaald. Sinds het eerste halfjaar van 1985 is het niveau van de indicator van het consumentenvertrouwen niet meer zo laag geweest. Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het eerste kwartaal van dit jaar 11% groter dan een jaar eerder. Het bruto binnenlands produkt is over dezelfde periode met 2,5% in volume gestegen. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen juni 1986 en juni 1987 met 0,8% gedaald. De afzetprijzen van de industrie lagen in mei 3,1% beneden het niveau van mei 1986. De in- en uitvoerprijzen (unit value) daalden over deze periode met respectievelijk 6% en 11%. Zowel bij de prijzen van de industriële afzet als die van de in- en uitvoer tekent zich de laatste maanden een stabilisatie van het niveau af. Het aantal werknemers in de industriële bedrijven met 10 of meer werknemers is in het eerste kwartaal met 1% toegenomen ten opzichte van dezelfde periode van 1986. Vooral de chemische industrie en de papier- en grafische industrie breidden hun personeelsbestand uit.

Dit blijkt uit gegevens die medio juli 1987 beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de uiteenlopende waarde- en volume-ontwikkeling bij de uitvoer van goederen.

Produktie

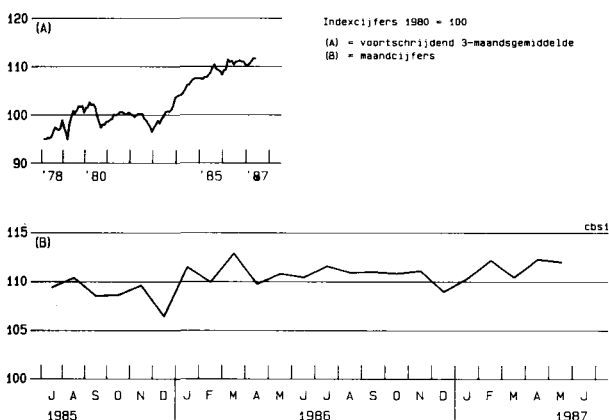
In mei was het produktievolume van de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, nagenoeg even groot als in april. De produktie in de nijverheid (exclusief bouwnijverheid) nam over deze periode met 2% toe.

Vergeleken met dezelfde maand van 1986 nam de industriële bedrijvigheid in mei met 1% toe. De produktiestijging van de nijverheid (exclusief bouwnijverheid) was in mei duidelijk groter: 5% ten opzichte van dezelfde maand van 1986. Als gevolg van het relatief koude weer nam de produktie bij de openbare nutsbedrijven en vooral in de delfstoffenwinning sterk toe.

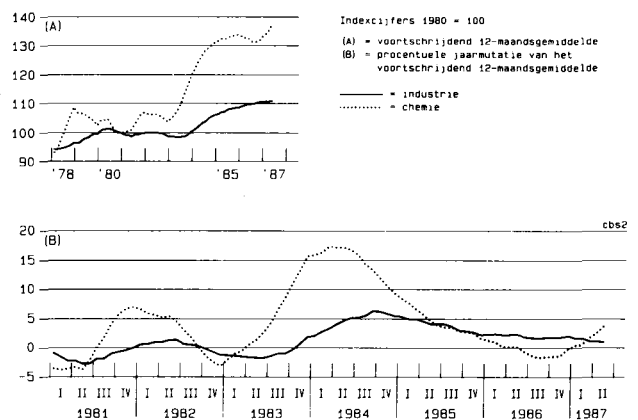
Worden de eerste vijf maanden van dit jaar vergeleken met de overeenkomstige periode van 1986, dan blijkt het niveau van de industriële produktie nagenoeg niet te zijn veranderd. De chemische industrie kende over deze periode de

grootste stijging (8%). In alle vijf maanden lag de produktietoename in deze bedrijfsklasse boven het industriële gemiddelde. Hierbij wordt aangetekend dat in het eerste halfjaar van 1986 de produktiegroei in de chemie stagneerde. In het tijdvak januari-mei 1987 werden verder produktiestijgingen gemeten bij de rubber- en kunststofverwerkende industrie (4%), de hout- en bouwmaterialenindustrie (3%) en de papier- en grafische industrie (1%). Produktiedalingen deden zich voor bij de voedings- en genotmiddelenindustrie (-1%), de textiel-, kleding- en lederindustrie (-2%) en de metaalindustrie (-2%). Binnen deze laatste groep hebben zich uiteenlopende ontwikkelingen voorgedaan. Zo werden lichte stijgingen geregistreerd bij de elektrotechnische industrie (2%) en de basismetaleen (1%), terwijl de overige bedrijfsklassen binnen de metaalindustrie - met name de transportmiddelenindustrie - een daling vertoon-

Produktie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

Produktie industrie en chemie (volume)

den. Het produktieniveau van de delfstoffenwinning en de openbare nutsbedrijven lag in de periode januari-mei duidelijk hoger dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986 (respectievelijk 3% en 6%). In de nijverheid (exclusief bouwnijverheid) als geheel nam de productie over deze periode met 2% toe.

Volgens de resultaten van de conjunctuurttest in de industrie over mei is de beoordeling van orderontvangst, orderpositie en voorraden eindproduct nauwelijks gewijzigd ten opzichte van april. Ook de index van de orderpositie veranderde niet.

Buitenlandse handel

In mei was het volume van zowel de invoer als de uitvoer van goederen groter dan een jaar eerder. De import nam met 4% toe, de uitvoer met 3%. Aan de invoerzijde steeg de import van consumptiegoederen het meest (13%). De invoer van grondstoffen en halffabrikaten kende een stijging gelijk aan die van de totale invoer. De beide andere categorieën bleven hierbij duidelijk achter: bij de investeringsgoederen was er in het geheel geen stijging, bij de algemene goederen zelfs een daling (-6%).

Bij de uitvoer deed zich de grootste volumestijging voor bij de delfstoffen (23%). De export van onbewerkte agrarische produkten nam met 7% toe. De uitvoer van fabrikaten lag nagenoeg op hetzelfde niveau als in mei 1986. Nadat de in- en uitvoerprijzen (unit value) gedurende ruim anderhalf jaar vrijwel doorlopend waren gedaald, hebben deze zich sinds het begin van dit jaar gestabiliseerd. Vergeleken met de overeenkomstige periode van vorig jaar werden de laatste maanden weliswaar nog dalingen gemeten, maar deze worden steeds kleiner. In mei daalden de invoerprijzen met 6% ten opzichte van mei 1986, terwijl gemiddeld over 1986 nog een prijsdaling van 17% werd gemeten. De uitvoerprijzen lagen in mei 11% onder het niveau van dezelfde maand van vorig jaar (1986 gemiddeld: -16%).

Consumentenvertrouwen

Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is in juni verder gedaald. Op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd, werden 4% meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. De laatste keer dat een duidelijk negatief saldo werd gemeten, was in april 1985. Daarna trad een sterke stijging op. Een top werd bereikt in mei 1986 (+13%). Vooral de vragen over de economische situatie worden de laatste maanden negatiever beantwoord, maar ook over de eigen financiële situatie wordt somberder geoordeeld.

Investeringen

Het volume van de bruto investeringen in vaste activa was in het eerste kwartaal van dit jaar 11% groter dan een jaar eerder. De bedrijfsinvesteringen namen met 12% toe, terwijl ook voor de investeringen door de overheid een lichte stijging werd gemeten (2%).

Uit de halfjaarlijkse CBS-enquête naar de ontwikkeling van de investeringen komt naar voren dat de ondernemers in de industrie verwachten dat hun investeringen (in lopende prij-

zen) dit jaar met 5% zullen toenemen in vergelijking tot 1986. Voor volgend jaar wordt een daling van 12% voorzien. Met name de ondernemers in de chemische industrie verwachten voor dit jaar een sterke toename van hun investeringen. Een forse daling wordt voorzien in de aardolie-industrie. De ondernemers in de metaalindustrie gaan voor het lopend jaar uit van een nagenoeg gelijk investeringsbedrag als in 1986.

Binnenlandse produkt

Het volume van het bruto binnenlands produkt was in het eerste kwartaal 2,5% groter dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986. Bij vergelijking met het eerste kwartaal van 1986 moet worden bedacht dat de produktie in dat kwartaal op een relatief laag niveau lag. Het bruto nationaal produkt nam met 3% toe, terwijl het bruto nationaal inkomen - als gevolg van een forse ruilvoetverslechtering - 1% lager uitkwam dan in het eerste kwartaal van vorig jaar.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden mei en midden juni met 0,1% gedaald. Ten opzichte van juni 1986 namen de consumptieprijzen met 0,8% af. Prijsdalingen werden over deze periode geregistreerd voor de categorieën huur, verwarming en verlichting (-5,6%) en voedingsmiddelen, dranken en tabak (-2,1%). Duurder werden verkeer en vervoer (+4,5%), medische verzorging (+3,6%), overige goederen en diensten (+1,8%), ontwikkeling en ontspanning (+1,1%) en meubelen, huishoudelijke apparaten e.d. (+1,0%).

Het prijsindexcijfer van de totale afzet van de industrie is van mei 1986 op mei 1987 met 3,1% gedaald. Zowel de binnenlandse als de buitenlandse afzet daalde in prijs (-2,1% resp. -4,1%). Net als bij de in- en uitvoerprijzen (unit value) tekent zich ook bij de producentenprijzen de laatste maanden een stabilisatie van het prijsniveau af. Vergeleken met januari van dit jaar lagen de afzetprijzen van de industrie in mei nagenoeg op hetzelfde niveau.

Arbeidsmarkt

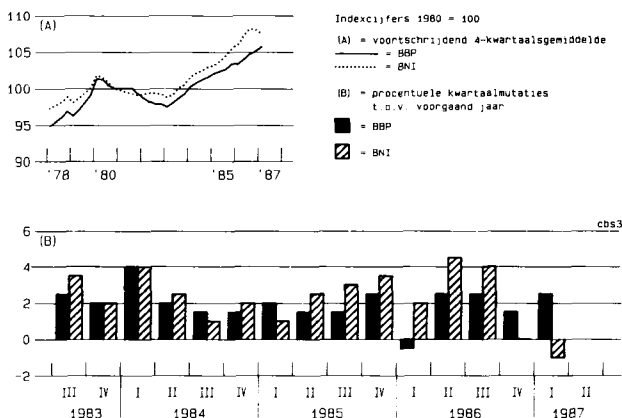
Het aantal werknemers in industriële bedrijven met 10 of meer werknemers was aan het eind van het eerste kwartaal 1% groter dan op het overeenkomstige tijdstip van 1986. De grootste stijging deed zich voor bij de papier- en grafische industrie en de chemische industrie (beide 2%). Afgenomen werkgelegenheid werd gemeten bij de aardolie-industrie, de textiel-, kleding- en lederindustrie en hout- en bouwmaterialenindustrie.

Geld en krediet

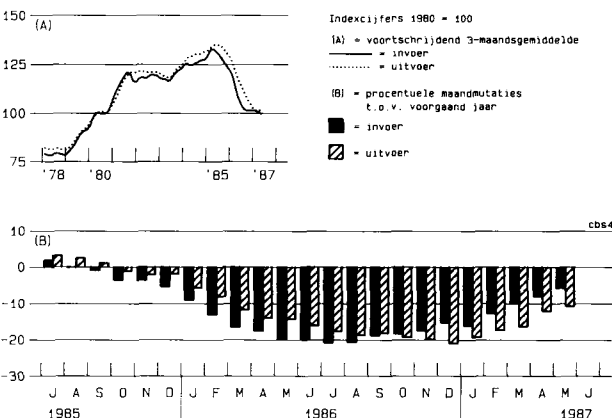
De rente veranderde in juni nauwelijks: de daggeldmarkt-rente bleef op een gemiddeld niveau van 5,2%; het rendement op staatsobligaties kende een lichte stijging en kwam van 6,1% op 6,2%. In de eerste weken van juli steeg het rendement verder tot 6,3%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Binnenlands Produkt en Nationaal Inkomen (volume)

Prijzen (unit-value) in- en uitvoer

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1980/84 gemidd.	1985	1986	1986			1987				Trend ²⁾	
				2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	mrt.	apr.	mei		juni
VOLUME-GEVEGENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	0	3	1	1	4	0	2	5	-4	5	I	
Delfstoffenwinning	-4	9	-4	-3	16	-6	8	27	-27	27	I	
Industrie	2	2	2	1	2	2	0	-2	2	1	I	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2	2	0	4	4					I	
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-3	3	-1	-3	0	-1	-4	-9	-1		I	
Papier- en grafische industrie	0	3	3	4	1	1	-2	-4	6		I	
Chemische industrie	7	2	0	-3	-1	5	6	7	10	14	I+	
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	3	7	4	9	10					I++	
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-5	1	6	4	8	4					I+	
Basismetalenindustrie	2	-3	-2	-4	-7	-2	-4	-2	11	5	-I	
Elektrotechnische industrie	4	5	2	2	0	5	3	-2	-1	-2	I+	
Rest metaal- en overige industrie	0	3	1	2	1	-5					-I	
Openbare nutsbedrijven	2	1	4	5	9	5	7	11			I++	
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-10	15	18	-16	34	-3	-11	-13		I++	
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	1	7	4	6	2	7	7	10	-1	4	I+	
Grondstoffen en halffabrikaten	1	4	3	8	2	3	8	8	-1	4	I+	
Consumptiegoederen	-1	4	9	10	10	12	11	18	1	13	I++	
Investeringsgoederen	4	13	13	7	12	33	6	10	-2	0	I++	
Algemene goederen	-2	22	-9	-10	-17	-14	-6	-3	-1	-6	--I	
Uitvoer, totaal	3	5	4	5	5	5	3	15	-5	3	I+	
Onbewerkte agrarische producten	5	6	5	5	6	9	6	9	-1	7	I++	
Delfstoffen	-8	9	-15	-13	9	-17	4	36	-36	23	--I	
Fabrikaten	4	4	5	6	4	7	4	14	-3	0	I+	
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	2	2	3	3	2	2	1			I+	
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	1	3	1	2	-2			I	
Duurzame consumptiegoederen	-3	3	5	5	7	4	3	0			I+	
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-4	2	3	2	6	0					I+	
Huish. artikelen en woninginrichting	-4	1	5	5	6	6					I++	
Transportmiddelen	0	8	10	12	13	7					I++	
Rest duurzame consumptiegoederen	-5	2	6	5	7	8					I++	
Overige goederen en diensten	0	1	2	2	2	1	2	2			I	
Huur, verwarming, verlichting en water	1	4	3	4	5	1					I+	
Rest overige goederen en diensten	0	0	1	1	1	1					I	
<i>Investerings in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	-2	4	8	11	8	11	11				I++	
Bedrijven	-2	5	10	13	10	13	12				I++	
Nijverheid	-1	14	12	9	15	13					I++	
Exploitatie van woningen	-3	-4	5	14	6	6					I++	
Overige bedrijven	-2	7	11	16	9	21					I++	
Overheid	-2	-4	-2	1	-2	-2	2				-I	
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	-0,5	1,5	1,5	2,5	2,5	1,5	2,5				I+	
Bruto Nationaal Produkt	0,5	2,0	1,0	1,5	2,5	2,0	3,0				I+	
Bruto Nationaal Inkomen	0,5	2,5	2,5	4,5	4,0	0,0	-1,0				I	
PRIJZEN												
Producentenprijzen landbouw, tot. afzet	4	-2	-7	-8	-6	-9					--I	
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	4,9	1,0	-12,0	-12,8	-13,8	-12,3	-7,1	-5,1	-3,6	-3,1	--I	
Producentenprijzen industrie, verbruik	6,5	0,3	-21,6	-23,8	-24,2	-21,5	-13,0	-9,6	-5,2	-3,4	--I	
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	1	2	5	2	-4	-5	-7	-4	-5	-I	
Invoerprijzen, unit value	6	1	-17	-19	-20	-17	-13	-10	-8	-6	--I	
Uitvoerprijzen, unit value	7	2	-16	-15	-18	-20	-18	-16	-12	-11	--I	
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	4,7	2,3	0,2	0,4	-0,6	-0,2	-1,2	-1,1	-1,1	-1,1	-0,8	
Regelingslonen particulier bedrijf	3,7	1,3	1,4	1,3	1,3	1,1	0,7	0,7	0,6	0,5	I	
Regelingslonen overheid	-0,6	-1,0	0,6	-0,3	1,6	1,8	1,2	1,2	1,2	1,2	I	
Regelingslonen trendvolgers	1,4	-0,1	0,1	0,0	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	I	
Dollarkoers, contante notering	13	4	-26	-27	-27	-22	-22	-19	-20	-20	-19	--I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-4	9	11	7	4	8	3	2	0	-4	
Beurswaarde-index, algemeen	18	26	15	17	18	13	6	8	8	10	9	I++
Uitgesproken faillissementen	5	-14	-17	-15	-9	-11	-6	-13	-15	-23	-31	--I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		85	84	85	84	84	84					I
Orderpositie (1984=100)		105	108	109	108	105	103	103	102	102		-I
Beoordeling orderontvangsten ¹⁾ (in %)		-9	-13	-12	-15	-16	-14	-14	-18	-20		
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		4	6	7	6	5	5	5	4	4		
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Werkzame personen in de industrie	-3	2	1	1	1	1	1					I
Aantal werkloosheidsuitkeringen	31	-2	-4	-5	-4	-3						-I
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	6	5	5	4	5	5	3	3				I+
Verstrekt consumptief krediet	-4	6	12	15	10	13	18	26	8			I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	8	6	6	6	6	4	4	4			I++
Geldhoeveelheid	6	7	8	8	9	8	7	7	7			I++
Secundaire liquiditeiten	11	10	4	3	4	4	1	0	0			I+
Officieel wissel-disconto (in %)	6,9	5,3	4,6	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	--I
Daggeldmarktrente (in %)	8,1	6,3	5,8	6,1	5,7	5,7	5,6	5,5	5,2	5,2	5,2	--I
Rendement op staatsobligaties (in %)	9,6	7,3	6,3	6,3	6,0	6,2	6,1	6,2	6,1	6,1	6,2	--I

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1980/'84	1985	1986	1986			1987	1987			Trend ²⁾	
	gemidd.			2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	mrt.	apr.	mei		juni
Productie nijverheid, excl. bouwrijv. (volume)												
	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor											
Bondsrepubliek Duitsland	0	6	2	5	1	1	0	3	-4			I
België	0	2	2	0	2	0	-2	-4				I
Frankrijk	0	1	1	1	1	0	1	3	-2			I
Verenigd Koninkrijk	1	5	1	0	2	2	2	5	0			I
Italië	-1	1	3	3	2	4	1	1	3			I+
Verenigde Staten	3	2	1	1	1	1	1	3	1			I
Japan	4	4	0	-1	-1	-1	1	1				I
Europese Gemeenschap	0	3	2	3	2	1	1	3	-2			I
Buitenland (gewogen) ¹⁾	0	4	2	2	2	1	0	2				I
Nederland	0	3	1	1	4	0	2	5	-4	5		I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	4,3	2,2	-0,3	-0,2	-0,4	-1,0	-0,5	-0,2	0,1	0,2		I
België	7,6	4,9	1,3	1,3	0,8	0,7	1,1	1,3	1,4	1,7		I
Frankrijk	10,5	5,8	2,5	2,4	2,1	2,1	3,2	3,3	3,5	3,4		I+
Verenigd Koninkrijk	7,5	6,1	3,4	2,8	2,6	3,4	3,9	4,0	4,2	4,1		I+
Italië	14,9	9,2	5,8	6,1	5,4	4,4	4,3	4,2	4,3	4,2		I+
Verenigde Staten	6,0	3,6	1,9	1,6	1,6	1,3	2,2	3,0	3,6			I
Japan	2,9	2,2	0,6	,9	0,3	-0,2	-0,9	-0,5	0,1	-0,1		I
Europese Gemeenschap	9,7	6,1	3,6	3,5	3,3	2,9	3,0	3,1	3,3	3,3		I+
Nederland	4,7	2,3	0,2	0,4	-0,6	-0,2	-1,2	-1,1	-1,1	-1,1	-0,8	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1985.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Uitvoer van goederen

In 1985 werd voor een recordbedrag van 226 miljard gulden aan goederen uitgevoerd. In 1986 daalde de waarde van de uitvoer met 13% tot 197 miljard. In de eerste vijf maanden van dit jaar heeft deze tendens zich verder voortgezet: de uitvoerwaarde lag in deze periode 14% lager dan in het overeenkomstige tijdvak van 1986 en 22% onder het niveau van januari-mei 1985. Dergelijke waarde dalingen hebben zich sinds het begin van de jaren dertig niet meer voorgedaan.

De belangrijkste oorzaak van deze waardevermindering bij de uitvoer is een sterk gedaald prijsniveau. Onder invloed van de koersval van de dollar en de goedkopere aardolie lag de gemiddelde exportprijs in de periode januari-mei van dit jaar 24% lager dan in het overeenkomstige tijdvak van 1985. Omdat de prijsdaling van de uitvoer de waardedaling overtrof, nam het volume over deze periode toe; en wel met 3%.

Een vergelijking van de eerste vijf maanden van dit jaar met het overeenkomstige tijdvak van het topjaar 1985 toont voor elk van de onderscheiden uitvoercategorieën waarde

en prijsdalingen. Bij de agrarische producten resulteerde een waardedaling van 1% met een prijsdaling van 6% in een volumetoename van 5%. Een qua richting vergelijkbare ontwikkeling heeft zich bij de fabrikaten voorgedaan. De waarde verminderde met 18% en de prijs met 23%; het volume groeide met 6%. Bij de uitvoer van delfstoffen (vnl. aardgas) daalde de waarde met 69% en de prijzen met 61%; het uitvoervolume van deze categorie daalde dan ook aanzienlijk (-21%).

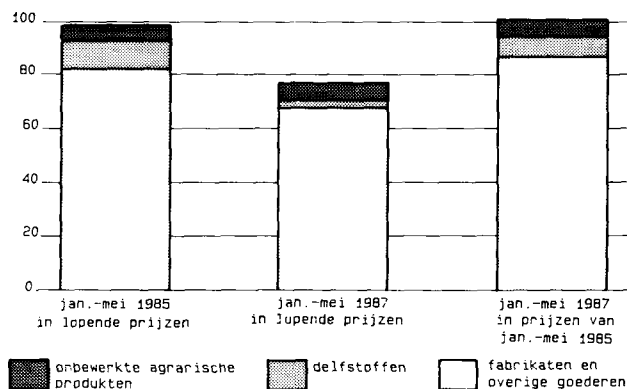
Fabrikaten

De fabrikaten vormen veruit de belangrijkste uitvoercategorie. Over de eerste vijf maanden van dit jaar bedroeg het aandeel van de fabrikaten in de totale exportwaarde ruim 85%. Grafiek 6 toont de waarde- en volumemutaties ten opzichte van januari-mei 1985, uitgesplitst naar een aantal productgroepen. Hoewel voor bijna alle onderscheiden groepen een waardedaling werd geregistreerd, nam het uitvoervolume over deze periode zonder uitzondering toe.

Uitvoer, totaal

cbs5

In miljarden gulden

Uitvoer van fabrikaten

cbs6

Procentuele mutaties jan.-mei 1987 t.o.v. jan.-mei 1985

▼ volume ● waarde

( ) aandeel in totale uitvoerwaarde fabrikaten jan.-mei 1987

